

VII

Kísérőszöveg

A fejlett
SZOCIALIZMUS
útján
diasorozathoz

Kossuth

Kísérőszöveg
A fejlett
szocializmus
útján
diasorozathoz

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ / 1980

A diaképsorozatot összeállította és a kísérőszöveget írta

Gerencsér Ferenc

A grafikai munkát készítette és a borítót tervezte

Korenych Gábor

Szerkesztette

Bonta Miklós

Készült a Magyar Diafilmgyártó Vállalatnál 1980-ban

BEVEZETŐ

A magyar társadalom és gazdaság az utóbbi öt esztendőben az MSZMP XI. kongresszusának határozatai és az ország előrehaladását hosszabb időszakra felvázoló Programnyilatkozat útmutatásai szerint fejlődött tovább. A XI. kongresszus iránymutatásainak megfelelően az ötödik ötéves terv végrehajtása során felerősödtek a fejlett szocialista társadalom felépítését szolgáló társadalmi-gazdasági és kulturális fejlődési folyamatok. Tovább szilárdult a párt politikájára épülő népi-nemzeti egység. A párttagok és a pártönkívüli milliók, a munkásosztály, a parasztság és az értelmiség a párttal és egymással szoros egységben — bonyolultabb és az ország számára mind kedvezőtlenebb világgazdasági helyzetben — eltökélten munkálkodott a kongresszus által meghatározott feladatok végrehajtásán.

Az ötödik ötéves terv céljai nem mindenben teljesülnek. Ennek fő oka, hogy a számunkra kedvezőtlen világgazdasági hatások a vártnál gyorsabban és tovább mélyültek, saját munkánk fogyatékoságait pedig — különösen a tervidőszak első felében — nem sikerült elég gyorsan leküzdeni. A társadalmi-gazdasági fejlődés azonban ennek ellenére sem torpant meg, s ha a növekedés mértéke egyes területeken csökkent is, ezt a terveknek megfelelő új, minőségi átalakulást hordozó tendenciák kibontakozása ellensúlyozza. Az eredményekben nagy része van a párt iránt megnyilvánuló bizalomnak. A dolgozó milliók a nehezebbé váló feltételek között szorgos munkával segítették társadalmi-gazdasági céljaink elérését.

A diákérsorozat számba veszi a két kongresszus között végzett munkánk eredményeit, bemutatja a továbbfejlesztésüket szolgáló minőségi változások kibontakozását.

I. A társadalmi élet fejlődése

1. A népesség és a foglalkoztatottság

A két adatsor alapvetően pozitív változásokra utal: a lakosság és az aktív keresők számának növekedésére. Ugyanezen idő alatt jelentősen növekedett a nyugdíjasok száma is, arányuk az összlakosságon belül eléri a 20%-ot. Az eltartottak száma 32%. Ez a demográfiai változás, valamint a lakosság életkörülményeinek javítása is szükségessé teszi a termelékenység, a hatékonyság fokozását a népgazdaságban.

2. Az aktív keresők megoszlása társadalmi osztályrétegződés szerint

A foglalkoztatottak között a hetvenes években tovább emelkedett a munkások, az értelmiségiek és alkalmazottak aránya, ugyanakkor a parasztság aránya csökkent. Ez a gazdasági fejlődés természetes velejárója. A munkások arányának növekedése azonban a munkahelyek számának bővülését is jelzi, ami részben az extenzív fejlesztési módszerek továbbélésére is utal. De azt is jelzi, hogy tovább növekedett a gazdaság teljesítőképessége. Ugyanakkor hozzájárult a vidéki ipartelepítések következtében a települések között meglévő különbségek csökkenéséhez.

3. Az aktív keresők megoszlása népgazdasági szektorok szerint

Az adatok a társadalmi-gazdasági politikának megfelelő pozitív folyamatot tükrözik, amely a szocialista szektor növekedésében jut kifejezésre.

4. A párttagság összetétele

A párttagság szociális összetétele a két kongresszus közötti időben is, különösen az eredeti foglalkozást tekintve megfelelően alakult: a munkások aránya 62,5%. Ez is kifejezi, hogy a párt a munkásosztály élcsapata, s a dolgozó nép pártja.

5. A pártépítés eredményei 1975–1979

Az adatok azt mutatják, hogy az utóbbi években a pártba lépett új tagok nagy része munkás és paraszt, többségük 30 éven aluli fiatal. Ez egyrészt a dolgozó nép hatalmának jövőbeli biztonságát alapozza meg, másrészt felelősséget ró a pártra, hogy soraiban egybeötvözze az idősebb korosztályok történelmi tapasztalatait és a fiatalok lendületét. A párttagság között társadalmi szerepüknek megfelelően növekszik a nők aránya is.

6. A KISZ

A KISZ-tagság összetétele jól tükrözi az ifjúsági szervezet befolyását az egyes osztályok, rétegek körében. A fizikai dolgozók – ide számítva a szakmunkástanulókat is – a KISZ-tagság legnagyobb homogén csoportja.

A fiatalok foglalkozás szerinti csoportjaiban a diákság a legszervezettebb. A dolgozó fiatalok körében az alacsonyabb fokú szervezettséget a mozgalmi munka hiányosságai mellett az is indokolja, hogy a fiatalok zöme 18–23 éves korban lép munkába, és közöttük jelentős a párttagok száma is. (A táblázaton szereplő egyik adat hibás. A szervezettség aránya a dolgozó fiatalok körében nem 19,4 %, hanem 29,3%.)

7. A munkások aránya a vezető testületekben 1979-ben, eredeti foglalkozás szerint

Az ország politikai, társadalmi és állami vezető testületeiben szocialista rendszerünkben következően a munkások vannak többségben. Ez biztosítja, hogy az állami, a társadalmi, a politikai szervek vezető testületei következetesen képviseljék a társadalmi haladás érdekeit. Ezeknek a szerveknek összetétele ugyanakkor kifejezi társadalmunk össznépi jellegét is, biztosítja a szocialista demokrácia érvényesülését.

8. Országgyűlés

A legfőbb államhatalmi szerv összetételének változása pontosan követi az országban végbemenő társadalmi-gazdasági változásokat. A párt ifjú-

ság- és nőpolitikai határozatának megfelelően növekedett a fiatalok és a nők részvétele a közéletben, és ennek következményeként a hatalmi szervekben.

9. Szocialista munkaverseny és brigádmozgalom

A dolgozók munkaverseny-vállalásaik teljesítésével fejezik ki egyetértésüket társadalmi törekvéseinkkel. A párt XII. kongresszusa és hazánk felszabadulásának 35. évfordulója tiszteletére indított munkaverseny olyan időszakban bontakozott ki, amikor nehezebb gazdasági körülmények közé kerültünk. A dolgozók többsége megértette, hogy az ország jelenlegi gazdasági helyzetében csak a fegyelmezett és pontos munka, a takarékosabb gazdálkodás hozhat tartós megoldást.

II. A gazdasági építőmunka eredményei

10. A nemzeti jövedelem termelésének növekedése és felhasználása

A diaképen látható adatok jól mutatják, hogy a magyar gazdaság fejlődése az utóbbi években is jelentős volt. A párt gazdaságpolitikai elemző munkájának alapvető szerepe volt abban, hogy gazdaságunk fejlődése a rendkívül felgyorsult világgazdasági változások közepette is megközelítse a tervben előírtakat, és változatlanul meghaladja a fejlettségi országok növekedésének ütemét.

A nemzeti jövedelem előállításában jelentősen nőtt az ipari termelés aránya. A mezőgazdaság hozzájárulásának mértéke a kedvezőtlen időjárás miatt hullámzó volt. A belföldi felhasználás növekedésének mértéke egyes években meghaladta a nemzeti jövedelem növekedésének mértékét. Ez a jelenség — ha túl nagy mértékű, s túl gyakran fordul elő, veszélyeztetheti a népgazdaság egyensúlyát.

A Központi Bizottság 1978. decemberi határozatainak hatása az 1979-es eredményeken már lemérhető volt: megállt a belföldi felhasználás, s azon belül a nettó felhalmozás növekedése, sőt 1978-hoz képest

csökkenés következett be. A gazdasági egyensúly javítása azonban hosszabb távú feladatot jelent.

11. A fogyasztás és felhalmozás aránya a nemzeti jövedelemből

Az ábra adataiból is látható, hogy hazánkban a felhalmozás aránya az utóbbi években kezdett túlzottá válni. A felhalmozás és a fogyasztás közötti egészséges arány, az 1975-ös szint körüli érték, a nemzeti jövedelem jelenlegi nagyságrendje mellett. Ez az arány felel meg Magyarország gazdasági fejlettségének. A felhalmozás és a fogyasztás arányának megválasztása bár fontos kérdés, a döntő azonban az ország nemzeti jövedelmének nagysága.

12–13. A nemzeti jövedelem termelése népgazdasági szektorok szerint 1978-ban. A termelés megoszlása népgazdasági szektorok szerint 1978-ban

A két kép jól érzékelteti, hogy a népgazdaságban az állami szektor a meghatározó. Az iparban szinte egyeduralkodó az állami szektor, a mezőgazdaságban pedig – az ágazat jellegéből és hagyományából adódóan – a szövetkezeti szektor.

14. A társadalmi hatékonyság alakulása

Az anyagi ágakban 1970-től 1978 végéig 55,5%-kal emelkedett a nettó (a halmozatlan) termelés. Ez a mutató a valóságos növekedést tükrözi. Az egységnyi nettó termelésre jutó munkaráfördítési mutatója – illetve az egységnyi állóeszközre jutó nettó termelés – pedig a változások minőségi tartalmára utal. Azt mutatják, hogy a népgazdaság, illetve az ipar és a mezőgazdaság hogyan gazdálkodott az élők munkával, (a munkaerővel), és a termelési eszközökkel. A hetvenes években számottevően javult a gazdálkodás hatékonysága. A mezőgazdaságban 1978-ban például 25%-kal kisebb munkaráfördítéssel 44,6%-kal magasabb nettó termelési értéket állítottak elő.

15. A termelés, a létszám és a termelékenység alakulása az iparban

A hetvenes években az egy foglalkoztatottra jutó bruttó termelési érték mutatója — az egyik legáltalánosabban használt termelékenységi mutató — a vállalati gazdálkodás javulásáról tájékoztat.

Az ötödik ötéves terv időszakában az ipari termelés növekedése teljes egészében a termelékenység emelkedéséből származott. Az ipar ugyanis az éves tervekben számítottnál átlagosan 1,7%-kal kisebb létszámmal oldotta meg feladatát. Ha a vállalatok nemcsak a hiányzó munkaerő pótlása miatt növelik a munka szervezettségét és a technikai szintet, hanem tudatosan törekednek erre, akkor a népgazdasági hatékonyság tovább javul.

16. Az ipar ágazati szerkezetének megoszlása

Az iparban a gépiparé az első hely, mind a bruttó termelési érték, mind a foglalkoztatott létszám és az állóeszközérték alapján. Ez azért jelentős, mert a gépipar az az ágazat, amely sok szempontból a leginkább megfelel hazánk adottságainak és lehetőségeinek. Termékei túlnyomó részben magas készütségi fokon állanak, (magas az élőmunka-hányadosuk is, sok esetben a kvalifikált élőmunka-tartalmuk is). A gépipar — a termelési kooperációk keretében — a nemzetközi munkamegosztásba is könnyebben bekapcsolódik, mint a többi ágazat.

Az ötödik ötéves terv időszakában jelentős változás, hogy a vegyipar bruttó termelési értéke utólérte a könnyűiparét. Ehhez az ágazathoz tartozik a gyógyszeripar, a gumiipar, a műanyagalapanyag-ipar, és a műtrágyagyártás, amelyek mind a hazai ellátás, mind az exportáru alap szempontjából fontosak. A második helyen az élelmiszeripar áll, amelyet azért érdemes külön is megemlíteni, mert ez az ágazat csaknem teljes egészében hazai alapanyagokra építheti termelését.

17. Az energiahordozók termelése és importjának alakulása

Az elmúlt években a népgazdaság szükségleteinek megfelelően emelkedett az energiatermelés és az -import. Az ötödik ötéves terv idő-

szakában az ipari beruházásoknak mintegy 30%-át fordítottuk ilyen jellegű beruházásra. Az energiahordozók világgpiacán bekövetkezett árváltozások szükségessé teszik a hazai források fokozottabb feltárását, kiaknázását és gazdaságos hasznosítását.

18. Az energiafelhasználás alakulása

Az ipari bázis, különösen az energiaigényes ágazatok (timföld-, olefin-, cementgyártás), növekedése a korszerű mezőgazdasági termelés, a lakosság növekvő energiafogyasztása azt eredményezte, hogy az energiafelhasználás növekedése meghaladta a nemzeti jövedelem növekedésének ütemét. Arra kell törekedni, hogy az energiafelhasználás növekedése összhangban legyen a gazdasági növekedéssel, s emellett nagy gondot kell fordítani az ésszerű takarékoságra.

19. A mezőgazdasági termelés alakulása

Az adatokból kitűnik, hogy az ágazaton belül az állattenyésztés termelése nagyobb mértékben növekedett, mint a növénytermesztésé. Bár az ágazat termelésének évi növekedése — elsősorban a kedvezőtlen időjárás miatt — elmarad az előirányzattól, a munkatermelékenységének növekedése az előző ötéves tervhez viszonyítva nagyobb mértékben nőtt, és meghaladta a termelés növekedését.

A mezőgazdasági termelés növekedésének fő hordozói a szocialista nagyüzemek, amelyek a nehezebb körülmények között is lendületesen fejlődtek, és korszerű módszerekkel kiemelkedő termelési eredményeket értek el.

20. A mezőgazdaság termelésszerkezete

Az adatokból kitűnik, hogy a mezőgazdaságban több év átlagában a termelésszerkezet nem változik lényegesen. Hazánk természeti adottságai lehetővé teszik a mezőgazdaság jelentős fejlesztését, és ennek alapján a belföldi ellátás biztosítását, a gazdaságos export fokozását.

21. A növénytermelés alakulása

Tizenöt év adatait figyelembe véve a burgonya kivételével valamennyi növény termelése emelkedett. Különösen jelentős a búza- és kukorica-termelés színvonalának növekedése, amely nemzetközi összehasonlításban is állja a versenyt. Az elkövetkező években is tovább kell fejleszteni a gabona- és kukoricatermelést.

22. Az állattenyésztés alakulása

Az utóbbi években számszerűen is jelentősen fejlődött az állattenyésztés, és az állati termékek termelése. Az állattenyésztésben ugyanúgy, mint a növénytermelésben a legfőbb teendő a hatékonyság és a minőség javítása, a hozamok növelése. Fokozott gondot kell fordítani a takarmány takarékos felhasználására, jó hasznosítására.

23. Agrokémia és agrotechnika

Az elmúlt tíz év alatt a műtrágya-felhasználás csaknem megduplázódott. A gabona- és a cukorrépa-betakarítás gépesítettsége csaknem teljessé vált. A gépesített kukoricabetakarítás részaránya is csaknem háromszor akkora, mint egy évtizede. A gépesítés, a műtrágya és növényvédő szerek felhasználásának fokozása mellett nagyobb figyelmet kell fordítani a kapacitások jobb kihasználására, illetve a hatékonyság fokozására.

24. Szállítás, hírközlés

A hatvanas évek végén kialakított közlekedéspolitikai koncepció gyakorlati megvalósításával korszerűsödött a szállítás, és jelentősen emelkedett a szállított áruk mennyisége. A népgazdaság gyorsan bővülő szállítási igényeinek megfelelően továbbra is fontos feladat a közlekedés különböző ágazatainak összehangolt fejlesztése, a vasút korszerűsítése, a közutak fejlesztése, a vízi szállításokban rejlő lehetőségek jobb kihasználása.

25. A beruházások megoszlása folyó áron

Az utóbbi négy esztendőben a beruházásokra fordított összegek (folyó áron) több mint 50%-kal haladták meg az előző középtávú tervidőszak megfelelő négy évében e célra fordított kiadásokat. Az ötödik öt éves terv időszakában csökkent az építési, és nőtt a gépberuházások aránya. Ez kedvező, mert a gépberuházások alapozzák meg a termelékenység növelésének lehetőségeit. Az elkövetkező években is elsőbbséget kell biztosítani az olyan gyorsan kivitelezhető és rövid idő alatt megtérülő központi és vállalati beruházásoknak, amelyek segítik a termelés és a termékszerkezet korszerűsítését, növelik a hatékonyságot és javítják az exportképességet. A beruházási tevékenység megalapozottságával és tervszerűségével lehet biztosítani, hogy a jóváhagyott beruházások a tervezett határidőre, jó minőségben és a költségelőirányzatoknak megfelelően valósuljanak meg.

26. Üzembe helyezett beruházások, 1976–1979

Az ötödik öt éves terv beruházási programjában első helyen az energetikai bázis, valamint az alapvető hazai ipari nyersanyagok termelésének (bauxit, PVC-por, polipropilén, acél, cellulóz stb.) bővítése szerepelt. A XI. és XII. kongresszus közötti időszak alatt előtérbe került a korszerűbb ipari termékek gyártásának fejlesztése, a tartósítóipar kapacitásának bővítése, a hazai élelmiszer-ellátás korszerűsítése. E mellett arra törekedtünk, hogy arányosan fejlődjön a társadalom infrastruktúrája is. A kommunális beruházásokra — a lakásberuházásokkal együtt — 1976 és 1979 között 330–350 milliárdot költöttünk. Mindezt olyan időszakban, amikor a külgazdasági változások a megtermelt nemzeti jövedelem tekintélyes részét leértékelték.

27–28. Külkereskedelem I–II.

Nemzeti jövedelmünk alakulását a külkereskedelmi tevékenység nagymértékben befolyásolja, mivel termékeink nagy részét külföldön értékesítjük, s a termelés és a fogyasztás színvonalának fenntartásához szükséges javak számottevő részét a külpiaconon szerezzük be. A külpiazi bevételeink és kiadásaink egyenlege tehát alapvetően meghatározza fejlődési lehetőségeinket. A két kongresszus között tovább bővült a szocialista országokkal folytatott külkereskedelmünk, tovább nőtt áruforgalmunk a fejlődő országokkal is.

A külkereskedelmi forgalom alakulása 1979-től vált lényegesen terszerűbbé: az export és az import volumene közötti különbség valamennyi relációban közeledett az egyensúlyhoz. Kisebb lett az import és nagyobb az export növekedési üteme. A Központi Bizottság 1977. októberi határozata nyomán, amely külkereskedelmi stratégiánk és a termékszerkezet korszerűsítésének irányait jelölte meg, elkészültek a kedvezőtlen világgazdasági folyamatok ellensúlyozásához szükséges, hosszabb távú programok is, megjelölve a termelés, a fogyasztás és a gazdasági folyamatok szabályozásában szükséges teendőket.

29. Az egy főre jutó reáljövedelem alakulása

Az életszínvonal és a reáljövedelem a hetvenes években kialakult dinamikus növekedése az utóbbi években gazdasági lehetőségeinkhez és a gazdálkodás körülményeihez igazodva — mérsékeltbben, de általában az életszínvonal-politikai céloknak megfelelő irányban fejlődött. Most az a feladat, hogy megőrizzük az elért színvonalat és gazdasági feladataink megoldásával megteremtjük az életszínvonal további emelésének feltételeit.

30. A lakosság jövedelmének megoszlása források szerint

Az adatokból kitűnik, hogy a szocialista társadalomban a lakosság jövedelmében növekszik a nem munkából származó jövedelem aránya. Ezek egy része pénzbeli juttatás — családi pótlék, gyermekgondozási

segély stb. —, amelyet a családok saját szükségleteik szerint használnak fel. A természetbeni társadalmi juttatás köre igen széles, többek között ide tartozik az óvodai térítés, a gyógyszerek ártámogatása. A társadalom tagjai jövedelmük gyarapodásának általában csak azt tekintik, ami a szabad rendelkezésű jövedelemhányadot gyarapítja. Azokat a juttatásokat, amelyek a családi költségvetések döntési körébe nem kerülnek be, már kevésbé ismerik el, pedig a természetbeni juttatások segítik hozzá ahhoz, hogy a szabad rendelkezésű jövedelmük nagyobb hányadát használják fel személyes terveik eléréséhez.

31. A lakosság fogyasztásának összetétele

Az utóbbi évtizedben a fogyasztás szerkezete tovább korszerűsödött: növekedett a tej és tejtermékek, a tojás, a hús és csökkent a gabonából készült áruk fogyasztása. Egyértelműen kedvező az élelmiszerekre fordított kiadások mérséklődése: ez azt jelzi, hogy a jövedelmekből egyre inkább jut másra, tartós fogyasztási cikkekre is. (Sajnos az élvezeti cikkekre fordított kiadások növekedésében szerepet játszik az alkohorra költött összegek emelkedése is.)

32. Szociálpolitika — társadalmi juttatások

A társadalmi juttatások összege kilenc év alatt csaknem megháromszorozódott. Az évi 76 milliárd forintot kitevő pénzübeli társadalmi juttatásnak több mint a fele nyugdíj, gyermekgondozási segély. Menél magasabb nyugdíjjal válnak ki az emberek a munkából — s ez a tendencia — annál jobban növekszik a költségvetés ilyen célú kiadása. A természetbeni juttatások körében a legmagasabb összeget az egészségvédelemre fordítjuk. A társadalmi juttatások magas és állandóan növekvő összege is akkor biztosítható, ha társadalmi méretekben növekszik a munka eredményessége, hatékonysága.

33. Lakásépítés

A lakásépítés évi átlagos növekedését mutatja az első adat egy-egy ötéves terv időszakában. Jelenleg évente átlagosan csaknem 30 000-rel több lakás épül, mint a hatvanas évek közepén. Nagy jelentőségű, hogy a lakásállományban megduplázódott a három- és több szobás lakások aránya, és nőtt komfortfokozatuk. Az új lakások többsége városban épül, ami jelentősen javítja a városi lakosság ellátottságát – Budapesten és a nagyvárosokban azonban még mindig nagy a lakásigény.

34. A lakosság iskolázottsága

Az iskolázottság színvonalának emelése a hetvenes években is dinamikus haladt előre. Ennek köszönhető az is, hogy az általános iskolát végzettek száma a 14 évesnél idősebb népesség 66%-át érte el. Ez négy év alatt 8%-os javulás.

A gazdaság korszerűsítése szempontjából is előnyös, hogy a 18 évesnél idősebb népességnek már több mint az egyötöde legalább középiskolai végzettséggel rendelkezik. A XI. kongresszuson elfogadott Programnyilatkozat útmutatásai szerint ezt az arányt még jelentősen emelni kell.

35–36. Művelődés I–II.

A szabad idő tartalmas hasznosítása hozzájárul a lakosság fizikai és szellemi képességének megőrzéséhez és fejlesztéséhez. Ezért a szocialista állam nagy gondot fordított a művelődést, a szórakozást, a pihenést szolgáló szervek és intézmények fejlesztésére. Az utóbbi évtizedben különösen a könyvkiadás fejlődött. A kultúra befogadására való igény növekedésére utal a múzeumi látogatók számának jelentős emelkedése.

x

A közelmúltban tartotta pártunk XII. kongresszusát, amely megtárgyalta eddig követett politikánkat: sikereit és gondjait. Hátározatában felhívta a figyelmet azokra a feladatokra, amelyek megoldásával előrehaladunk a fejlett szocialista társadalom építésének útján.

800301-